Materiallar to’plami · Conference Proceedings
QATAG‘ON QURBONLARI: TARIXIY XOTIRA, MILLIY O‘ZLIK VA MA’NAVIY MEROS
10 September – 10 October 2026
UDK 378

INGLIZ TILINI O‘QITISHDA MILLIY-MADANIY MAZMUNDAGI MATERIALLARDAN FOYDALANISH ORQALI TALABALARDA MILLIY G‘OYANI SHAKLLANTIRISH

Dona Satvoldiyevna Usmonova[a,*], Gulrux Nazir qizi Shodiyeva[b], Shahlo Ravshanjonovna Karimjonova[c], Gulnara Rafailovna Tashmatova[d]

[a] *Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) Ingliz tili amaliy kursi kafedrasi mudiri*
[b] *Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) Ingliz tili amaliy kursi kafedrasi o‘qituvchisi*
[c] *Filologiya fanlari doktori (Dsc) Ingliz tili amaliy kursi kafedrasi dotsenti*
[d] *Pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) Ingliz tili amaliy kursi kafedrasi katta o’qituvchisi*
✉ usmonovadona@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada ingliz tilini o‘qitish jarayonida milliy-madaniy mazmundagi ta’lim materiallaridan foydalanish orqali talabalarda milliy g‘oyani shakllantirishning pedagogik va metodik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Xorijiy til ta’limi faqat lingvistik bilim va kommunikativ ko‘nikmalarni egallash vositasi emas, balki talabalarning milliy o‘zligini anglash, o‘z xalqining tarixi, madaniyati va qadriyatlariga hurmat bilan munosabatda bo‘lishini rivojlantiruvchi muhim ta’limiy muhit sifatida qaraladi. Maqolada ingliz tili mashg‘ulotlarida o‘zbek xalqining tarixiy merosi, milliy qadriyatlari, urf-odatlari, an’analari, madaniy obidalari, buyuk ajdodlari va zamonaviy taraqqiyoti bilan bog‘liq materiallardan foydalanishning metodik jihatlari yoritilgan.

Kalit so‘zlar

ingliz tili, xorijiy til ta’limi, milliy g‘oya, milliy qadriyatlar, milliy-madaniy materiallar, lingvokulturologiya, madaniyatlararo kommunikatsiya, milliy identitet, kommunikativ kompetensiya, talabalar.

DOI: 10.5281/zenodo.23279155

KIRISH

Xorijiy til ta’limining zamonaviy konsepsiyasida til va madaniyat bir-biridan ajralmas hodisalar sifatida qaraladi. Til xalqning tarixiy tajribasi, dunyoqarashi, qadriyatlari va turmush tarzini aks ettiruvchi ijtimoiy hodisa hisoblanadi. Shu sababli ingliz tilini o‘qitishda faqat grammatik qoidalar, lug‘at birliklari yoki kommunikativ vaziyatlar bilan cheklanib qolish talabaning tilni real madaniy kontekstda qo‘llash imkoniyatlarini toraytirishi mumkin. O‘zbek xalqining milliy-madaniy merosini ingliz tili mashg‘ulotlariga integratsiya qilish esa ikki tomonlama pedagogik vazifani bajaradi: bir tomondan, talabalarning ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirsa, ikkinchi tomondan, ularning milliy o‘zlikni anglash va milliy qadriyatlarga hurmatini mustahkamlaydi.

Ingliz tili ta’limida milliy-madaniy mazmunning pedagogik ahamiyati. Milliy-madaniy mazmundagi materiallar deganda muayyan xalqning tarixiy, madaniy, ijtimoiy va ma’naviy hayotini aks ettiruvchi matnlar, tasvirlar, videolar, audio materiallar, maqollar, frazeologik birliklar, afsonalar, tarixiy shaxslar haqidagi ma’lumotlar, urf-odatlar, milliy bayramlar va boshqa autentik yoki didaktiklashtirilgan resurslar tushuniladi. Ingliz tilini o‘qitishda bunday materiallardan foydalanish til o‘rganuvchini real kommunikativ vaziyatlarga yaqinlashtiradi va o‘rganilayotgan til birliklarining mazmunini milliy-madaniy kontekstda tushunishga yordam beradi.

Milliy-madaniy materiallarning pedagogik qiymati shundaki, talaba o‘zi yaxshi biladigan yoki unga

yaqin bo‘lgan mavzu haqida xorijiy tilda fikr bildirish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Masalan, “National traditions”, “Historical heritage”, “Uzbek hospitality”, “Traditional crafts”, “Uzbek cuisine”, “Famous Uzbek scholars” yoki “Cultural heritage of Uzbekistan” kabi mavzular asosida ingliz tilida suhbat va munozaralar tashkil etilganda talaba mazmunni yaxshi bilganligi sababli asosiy e’tiborini til vositalaridan foydalanishga qaratishi mumkin. Bu esa kommunikativ to‘siqlarni kamaytirib, nutqiy faollikni oshiradi.

Bunday materiallar talabaning milliy identitetini shakllantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Milliy identitet insonning o‘zini muayyan xalq, tarix, madaniyat va qadriyatlar tizimining bir qismi sifatida anglashi bilan bog‘liq. Xorijiy til darsida milliy madaniyatga oid materiallarni o‘rganish talabaning “Men kimman?”, “Mening xalqimning madaniy o‘ziga xosligi nimada?”, “Milliy merosimizni xorijiy til orqali qanday tanishtirish mumkin?” kabi savollar ustida fikr yuritishiga sharoit yaratadi. Natijada til o‘rganish jarayoni oddiy lingvistik mashg‘ulotdan shaxsiy va ijtimoiy mazmunga ega bo‘lgan ta’lim jarayoniga aylanadi.

Milliy g‘oyani ingliz tili ta’limi bilan integratsiyalash. Milliy g‘oyani ingliz tili mashg‘ulotlariga integratsiya qilishda uni bevosita targ‘ibot shaklida emas, balki ta’lim mazmuni, kommunikativ vaziyat va talabaning mustaqil fikrlashi orqali shakllantirish samaraliroqdir. Bunda talaba milliy qadriyatlar haqida ingliz tilida ma’lumot olishi, ularni tahlil qilishi, xorijiy madaniyatlar bilan qiyoslashi va o‘z munosabatini bildirish imkoniyatiga ega bo‘lishi kerak.

Masalan, “Uzbek Hospitality and British Politeness” mavzusidagi mashg‘ulotda o‘zbek mehmondo‘stligi va ingliz madaniyatidagi odob-axloq me’yorlari qiyosiy o‘rganilishi mumkin. Talabalar ikki madaniyatda mehmon kutish, salomlashish, suhbatlashish va ijtimoiy munosabatlarning qanday ifodalanishini ingliz tilida muhokama qiladilar. Bunday faoliyat talabalarda nafaqat ingliz tilidagi nutq ko‘nikmalarini, balki o‘z milliy madaniyatini boshqa madaniyatlar bilan qiyosiy anglash qobiliyatini ham rivojlantiradi.

Milliy g‘oyani shakllantirishda milliy-madaniy mazmundagi materiallardan foydalanishning samaradorligi ko‘p jihatdan tanlangan metodlarga bog‘liq. Eng avvalo, ***qiyosiy metod*** muhim ahamiyatga ega. Talabalar o‘zbek va ingliz xalqlarining urf-odatlari, bayramlari, oilaviy qadriyatlari, mehmondo‘stlik an’analari yoki kundalik muloqot xususiyatlarini taqqoslash orqali madaniy farqlarni anglaydilar. Bunda asosiy maqsad bir madaniyatni ikkinchisidan ustun qo‘yish emas, balki o‘z milliy qadriyatlarini anglagan holda boshqa madaniyatlarni hurmat qilishga o‘rgatishdan iborat.

Loyiha metodi ham ushbu yo‘nalishda yuqori samaradorlikka ega. Talabalarga “My Cultural Heritage”, “A Place in Uzbekistan I Would Recommend to Foreign Visitors”, “Uzbek National Traditions”, “A Famous Uzbek Personality” kabi loyihalar berilishi mumkin. Talaba mustaqil ravishda ma’lumot to‘playdi, uni ingliz tilida qayta ishlaydi, vizual materiallar tanlaydi va yakunda taqdimot qiladi. Ushbu jarayon tadqiqotchilik, kommunikativ va raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish bilan birga milliy merosga bo‘lgan shaxsiy qiziqishni kuchaytiradi.

Storytelling, ya’ni hikoyalash metodi ham milliy-madaniy mazmunni ingliz tilida yetkazishning samarali usullaridan biridir. Masalan, Amir Temur, Mirzo Ulug‘bek, Alisher Navoiy yoki boshqa tarixiy-madaniy shaxslar hayoti bilan bog‘liq voqealar soddalashtirilgan ingliz tilidagi hikoya shaklida taqdim etilishi mumkin. Talabalar hikoyani tinglab yoki o‘qib, keyinchalik uni qayta hikoya qilishlari, qahramonning fazilatlarini tahlil qilishlari va o‘z fikrlarini ingliz tilida bayon qilishlari mumkin.

Munozara metodi orqali esa milliy qadriyatlarning zamonaviy jamiyatdagi o‘rni muhokama qilinadi. Masalan, “Is preserving national traditions important in the era of globalization?”, “How can young people promote Uzbek culture internationally?” kabi savollar talabalarning mustaqil fikrlashi va ingliz tilidagi argumentativ nutqini rivojlantirishga xizmat qiladi. Bunday mashg‘ulotlarda talaba tayyor xulosani takrorlamaydi, balki o‘z pozitsiyasini asoslashga harakat qiladi. Shu jihatdan munozara metodi milliy g‘oyani ongli ravishda o‘zlashtirish uchun muhim pedagogik imkoniyat yaratadi.

Xulosa. Ingliz tilini o‘qitish jarayonida milliy-madaniy mazmundagi materiallardan foydalanish talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirish bilan bir qatorda, ularning milliy o‘zligini anglash, milliy qadriyatlarga hurmat, tarixiy-madaniy merosga qiziqish va mamlakatini xorijiy tilda munosib tanishtirish qobiliyatini shakllantirish uchun katta pedagogik imkoniyat yaratadi. Ayniqsa, globallashuv va madaniyatlararo muloqot jadallashayotgan hozirgi davrda xorijiy til ta’limi milliy va umuminsoniy qadriyat-

larni uyg‘unlashtiruvchi muhim ta’limiy maydon sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Byram, M. *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon: Multilingual Matters, 1997.
2. Kramsch, C. *Context and Culture in Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press, 1993.
3. Kramsch, C. *Language and Culture*. Oxford: Oxford University Press, 1998.
4. Safarov Sh. Pragmalingvistika. Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2008.
5. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. Toshkent: O‘qituvchi, 2004.
6. Hoshimov O‘., Yoqubov I. Ingliz tili o‘qitish metodikasi. Toshkent: Sharq, 2003.